

FULLSTENDIG LÆRERVEILEDNING TIL

REIN TEKST

2017

Innholdsfortegnelse

Innledning	3
Innledende opplegg	4
Undervisningsoppleggene	5
1. <i>Mørk materie</i> av Blake Crouch	5
2. <i>Nei og atter nei</i> av Nina Lykke	8
3. <i>Dette livet eller det neste</i> av Demian Vitanza	10
4. <i>Simon og homo sapiens-agendaen</i> av Becky Albertalli	13
5. <i>Sulten og skjønnheten</i> av Erlend Kjøsterud	16
6. <i>Kan jeg bli med deg hjem</i> av Marie Aubert	18
7. <i>Trigrammaton</i> av Kristian Hammerstad	21
8. <i>En dråpe midnatt</i> av Jason Timbuktu Diakité	24
9. <i>Ein gong var dei ulvar</i> av Therese Tungen	27
10. <i>Søster</i> av Gro Dahle	29
11. <i>Hjertet er en ensom jeger</i> av Carson McCullers	31
12. <i>Du er så lys</i> av Tore Renberg	33
13. <i>Uthengt. Ydmykelse og skam på nettet</i> av Jon Ronson	36
Ekstraoppgaver	38
Anvendt litteratur	40

Fullstendig lærerveiledning til Rein tekst 2017

Velkommen til Rein tekst 2017!

Målet med Rein tekst er at elevene skal bli inspirert til å lese mer. Vi håper tekstene i antologien bidrar til dette, og at dere finner nytte i noen av forslagene til opplegg i denne lærerveiledningen. Vi håper også at dere som lærere gir elevene tid til å diskutere og legger til rette for videre lesing som elevene kan gjøre på egenhånd også etter at arbeidet i klasserommet er over.

I den reviderte læreplanen i norsk står det at «opplæringen i lesing skal stimulere elevens lyst og evne til å lese og skrive, og innebærer at eleven skal lese ulike tekster, både for å lære og for å oppleve.» Elevene må derfor få «engasjere seg i tekster og få innsikt i andre menneskers tanker, opplevelser og skaperkraft.» Litteraturen spiller her en nøkkelrolle. Den gode leseopplevelsen er sentral for å skape engasjement for lesing blant unge. Oppgavene i denne lærerveiledningen legger vekt på å la elevenes opplevelser komme til orde og å få frem mulighetene i litteraturen. Utdrag og oppgaver skal stimulere til leselyst, gi rom for utveksling av tanker, synspunkter og meninger, og bidra til refleksjon over den litterære erfaringen.

I lærerveiledningen vil dere finne diskusjonsoppgaver, oppgaver i litterær vurdering og skriveoppgaver. Alle oppleggene knytter seg til kompetansemålene i den reviderte læreplanen, og er laget på en måte som skal gjøre det oversiktlig og enkelt å ta dem i bruk.

Den didaktiske rammen rundt oppleggene er prosessorientert lesing, en god og fleksibel metode for å vekke lyst og engasjement for litteratur. Vi har delt opp alle oppgavene i fasene – før, under og etter lesingen. Målet er at teksten åpnes for elevene, og at de får bidra aktivt med utgangspunkt i egne opplevelser og erfaringer. Samtidig får du som lærer muligheten til å fungere som modell i de delene av lesingen der du mener at elevene dine trenger støtte.

Mange ulike aktiviteter kan gjennomføres med et slikt metodeverk. Det er derfor også mange muligheter for å variere den leseundervisningen som finner sted i en slik didaktisk ramme, og det er mulig å kombinere de konkrete forslagene i lærerveiledningen.

Konkurranse

I samarbeid med Fritt Ord arrangerer Foreningen !les en skrive- og mediekonkurranse for elever i videregående skole. Temaet er Propaganda, og elevene kan vinne pengepremier og studietur til utlandet, bøker og få teksten eller annet bidrag publisert i ulike kanaler. Som lærer kan du motivere elevene til å delta ved å oppmuntre dem til å lese en eller flere av tekstene i antologien, og deretter lage sitt eget bidrag ut i fra det. Les mer om konkurransen på www.frittordkonkurransen.no.

For å lage en god antologi er vi avhengig av tilbakemeldinger fra dere som bruker den i skolehverdagen. I løpet av høsten vil vi be dere fylle ut et skjema for tilbakemeldinger, og vi blir svært takknemlig for alle som svarer.

Lykke til med det viktige arbeidet dere gjør for å spre leselyst og engasjement for lesing blant elevene!

Hilsen Foreningen !les

Innledende opplegg om litterær smak og kvalitet

Dette opplegget kan med fordel gjennomføres som en forberedelse til arbeidet med årets *Rein tekst*. Hvis det er få av elevene som leser bøker, kan samtalen inkludere film, TV-serier, musikk eller andre kulturelle uttrykk. Be da elevene om først å komme med sine kriterier for at eksempelvis en TV-serie skal være god, og hvem som avgjør om en TV-serie er god, før dere diskuterer kriterier for en god bok.

1. Hvilke bøker liker jeg - og hvorfor?

Individuelt arbeid.

Be elevene tenke over hvilke bøker de liker, og hvorfor de liker akkurat disse bøkene.

Oppgaven kan konkretiseres på følgende måte:

Be elevene lage hver sin liste over bøker de har likt. Det kan være nye eller gamle opplevelser, romaner, fortellinger, sakprosa, tegneserier osv. Har de en favoritt?

Be dem velge ut den eller de bøkene som de liker aller best og forklare utvalget. Hvorfor er det nettopp disse tre bøkene, for eksempel, som har gitt dem de beste leseopplevelsene?

Hvor viktig er handlingen? Er bøkene spennende? Morsomme? Gripende? Overraskende? Troverdige? Er det emnet/tema som er interessant eller behandlet på en interessant måte? Er det på grund av personer man blir glad i, beundrer fordi de er annerledes, kule osv.? Eller er det sjangeren de liker? Slutten?

De kan også gjerne reflektere over hvordan de fant frem til disse bøkene: Hva har eksempelvis forside, tittel og omtale bak på boka å si for hva de leser? Hva betyr anbefalinger fra anmeldere, foreldre og venner? Kjenner elevene til nettsteder som uprisen.no og uprisen.no/oversatt der ungdom anmelder litteratur for målgruppen?

Det er viktig at det kommer tydelig frem at du som lærer er oppriktig interessert, og at elevene prøver å være så ærlige og presise som de klarer når de begrunner valgene sine.

2. Hvilke bøker liker vi?

Klassesamtale

Be elevene dele favorittene sine med klassen. Skriv titlene på tavla.

Er det bøker som blir nevnt mange ganger? Er det noen som bare få har klart å oppdage?

Snakk deretter om hva elevene synes kjennetegner gode bøker de har lest. De kan med fordel bruke begrunnelsene som de har notert i oppgaven over. Hva er det viktigste for at man skal lese og like en bok?

På bakgrunn av samtalen forsøker klassen å bli enige om 5-10 punkter som kjennetegner en god bok for ungdom. Lærer og elever noterer disse kriteriene til senere bruk.

Samtalen om smak og forventninger til tekst kan danne utgangspunkt for neste opplegg, Innledende opplegg om forventninger og valg av utdrag, der elevene blant annet skal se på terskeltekster som forside, tittel og ingress, reflektere over hvilke utdrag de har lyst til å lese først og skrive leselogg.

Alternativt kan dere gå rett på lesingen, for eksempel av utdrag nummer 2 – *Nei og atter nei* av Nina Lykke. Denne boken vant *Ungdommens kritikerpris* 2017 og egner seg derfor til å fortsette diskusjonen om ungdoms litterære smak.

1. Blake Crouch: *Mørk materie*

FØR:

Klassesamtale.

Snakk om forsiden, tittel og ingress.

Tittelen, *Mørk materie*, er et begrep fra fysikken.

- Vet dere hva dette uttrykket betyr?
- Hvorfor tror dere forfatteren har valgt denne tittelen?
- Hvilken stemning kommer tydeligst frem på omslaget?
- Hva er det som fremkaller denne stemningen hos dere?

Sammenlikn ev. forsiden med omslaget til [denne utgaven](#):

- Hvilke likheter og forskjeller ser dere?
- Hvilken av forsidene liker dere best? Hvorfor?
- I hvilken grad synes dere det er sammenheng mellom tittel og forside?

Sjangeren er thriller.

- Hvilke forventninger har dere til en thriller?
- Kjenner dere til andre eksempler på denne sjangeren, innen bøker, filmer, TV-serier, spill?
- Hva kjennetegner disse bøkene/filmene/spillene?

Dere finner eksempler på sjangeren i bonussporet til dette utdraget og en definisjon [her](#).

- Hvorfor tror dere at thrilleren er en så populær sjanger nå?
- Hva tror dere utdraget fra *Mørk materie* handler om?
- Får dere lyst til å lese utdraget?
- Hva tror dere at dere kommer til å like og mislike?

UNDERVEIS:

Be elevene notere stikkord i en leselogg mens de leser. Det kan være:

- Noe de synes er med på å gjøre utdraget spennende.
- Noe de synes er overraskende
- Noe de synes er vanskelig å forstå, virker rart eller ulogisk.

ETTER:

1. Samtale om utdraget

Klassediskusjon

Snakk om utdraget med utgangspunkt i elevenes opplevelse av teksten og i de stikkordene de tok under lesingen. Snakk også om i hvilken grad utdraget innfridde forventningene til en thriller.

La samtalen utvikle seg ved å formulere åpne og autentiske spørsmål som bygger videre på svarene til elevene – da opplever de at leseopplevelsene deres blir hørt og tatt på alvor.

Hvis ønskelig kan ett eller flere av følgende mer spesifikke spørsmål også inngå i diskusjonen av utdraget:

- Hvilket inntrykk får dere av kidnapperen?
- Hva vet han om Jason?
- Hvordan tror dere at han har funnet ut dette?
- Hvilket inntrykk får dere av Jason og livet hans?
- Hva synes dere om måten Jason reagerer på under kidnappingen?
- Hvilke strategier vil dere si at han bruker for å ikke bare la seg føre i døden?
- Hvordan tror dere at dere hadde reagert i en slik situasjon?
- Synes dere at utdraget er spennende? Eller skummelt? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hvem tror dere kidnapperen er og hvorfor tror dere at han har bortført Jason?
- Hva tror dere han vil?
- Hva tror dere skjer videre?

Når dere har diskutert teksten, kan dere foreta en vurdering.

2. Finn argumenter

Gruppearbeid

Del elevene inn i mindre grupper og la dem snakke om hva de synes er bra og/eller dårlig med teksten, og hva de eventuelt synes kunne vært bedre.

Be dem lage en liste over de tingene som er med på å gjøre teksten god (argumenter *for*), og en liste over ting som trekker ned (argumenter *mot*). Be elevene skrive så mange fordeler og ulemper som de klarer.

3. Vurdering i hel klasse

Klassesamtale

La gruppene fortelle hva de har kommet frem til.

Klassen vurderer begrunnelsene og noterer de beste argumentene *for* og *mot* på tavlen, for eksempel fem gode argumenter *for* og fem gode argumenter *mot*.

Hvis klassen har gjennomført opplegget om litterær kvalitet (se over), kan argumentene med fordel sammenliknes med de 5-10 kriteriene fra denne oppgaven og diskuteres: Henger argumentene sammen? Kan de kombineres? Støtter de hverandre eller trekker de i ulik retning?

Til slutt oppfordres elevene til å gi uttrykk for om de får lyst til å lese resten av boken?

Hvorfor/hvorfor ikke?

Send gjerne inn meningene deres ved å klikke på boksen «Våre meninger om utdraget» som finnes under utdraget fra [Mørk materie](#) på nettsidene til Rein tekst. Vi setter stor pris på alle tilbakemeldinger og bruker blant annet meningene deres i arbeidet med å sette sammen neste års antologi.

Ekstraoppgaver:

a. Skriv hva du synes om utdraget fra *Mørk materie* og publiser teksten din som en kommentar til utdraget på nettsidene til Rein tekst.

[Her](#) er lenke til utdraget, og kommentarboksen finner du under utdraget.

b. Finn ut mer om mørk materie og kvantefysisk superposisjon.

[Her](#), [her](#) og [her](#) er lenker til nettsteder der du finner mer informasjon om disse fenomenene. Skriv en artikkel eller hold et muntlig foredrag i klassen der du presenterer det du har funnet ut.

c. Finn ut mer om thriller-sjangeren og presenter det du har funnet i skriftlig eller muntlig form. Hvordan defineres sjangeren, hvilke sjangertrekk kjennetegner tekster som deltar i denne sjangeren og hvilken effekt har de på leseren? Du kan lese mer om sjangeren [her](#) og [her](#). Eksempler på thriller-sjangeren finner dere i [bonussporet til Mørk materie](#).

d. Skriv videre på utdraget.

Hva tror du skjer med Jason og kidnapperen hans? Hvis du vil, kan du fortsette historien fra kidnapperens synsvinkel.

e. Lag et resymé eller et sammendrag av handlingen i utdraget fra *Mørk materie*.

Bestem deg for hvor mange ord eller hvor mange sekunder du har til rådighet. Du kan ev. la deg inspirere av Blake Crouch, forfatteren av *Mørk materie*, som oppsummerer boken sin på 12, 64 sekunder [her](#).

Denne oppgaven dekker flere kompetansemål, blant annet disse:

- Lese et representativt utvalg samtidstekster, skjønnlitteratur og sakprosa, på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samisk, og reflektere over innhold, form og formål (VG1)
- Skrive kreative, informative og argumenterende tekster, utgreiinger, litterære tolkninger, drøftinger og andre resonnerende tekster på hovedmål og sidemål (VG2)
- Skrive kreative, informative og resonnerende tekster, litterære tolkninger og retoriske analyser på hovedmål og sidemål med utgangspunkt i norskfaglige tekster (VG3)

2. Nina Lykke: *Nei og atter nei*

FØR:

Nina Lykke vant Ungdommens kritikerpris 2017 for *Nei og atter nei*.

Les juryens begrunnelse på: ungdommenskritikerpris.no

I begrunnelsen står det bl.a.:

«Det er en bok som treffer alle generasjoner, om du er ung eller om du har levd en stund. [...] Det er en samfunnskritisk og generasjonskritisk roman som gjør at vi tenker over livene våre og hva som virkelig er viktig i livet.»

- Er dere enige i at dette er viktige kriterier for god litteratur/kunst/film?

Hvis klassen har gjennomført opplegget om litterær kvalitet, kan kriteriene fra juryens begrunnelse sammenliknes med de 5-10 kriteriene deres og diskuteres: Hvilke likheter og forskjeller legger dere merke til? Kan kriteriene kombineres? Støtter de hverandre eller trekker de i ulik retning?

- Hva får dere til å tenke over livene deres? Og hva mener dere er viktig i livet?

UNDERVEIS:

Velg ut 2-3 setninger som gjør inntrykk på dere, som dere liker eller misliker.

ETTER:

1. Snakk om setningene

Gruppearbeid

Sitt i mindre grupper og sammenlikn setningene som dere valgte da dere leste utdraget. Forklar de andre i gruppa hvorfor dere valgte akkurat disse setningene.

- Har dere valgt noen av de samme setningene, eller noen av de samme typer setninger? Noen av de samme begrunnelsene?

- Hvilke likheter og forskjeller legger dere merke til?

2. Samtale i hel klasse

Klassesamtale

Be noen av elevene om å lese opp en eller flere av setningene de har valgt. Be dem også fortelle hvorfor de har valgt disse setningene.

Bruk deretter setningene til å snakke om utdraget med utgangspunkt i elevenes leseopplevelser. Følg opp med spørsmål som du vet vil engasjere. Her er noen forslag:

I utdraget spør Jonas (13 år): «Hva er vitsen med å slite og streve på skolen bare for å få seg en jobb og et hus og noen barn og så fortsette å slite helt til man dør»?

- Hva ville dere svart Jonas?

- Hva synes dere om reaksjonen til Ingrid, moren til Jonas?

- Hvilket inntrykk får dere av Ingrid?

- Kjenner dere igjen det voksenlivet som hun representerer?

Ingrid føler at hun gjør mye for sønnene.

- Hvorfor tror dere at hun gjør dette?
- I hvilken grad kjenner dere dere igjen i forholdet mellom mor og barn?
- Har dere selv opplevd å gjøre noe for andre som dere kanskje egentlig gjør for dere selv?

Ingrid sammenlikner foreldre med vann og luft – noe som er viktig på den måten at man først legger merke til det når det forsvinner eller blir giftig.

- Er dere enige?
- Hvordan har dere blitt oppdratt?
- Er det et ideal for hvordan dere ønsker å oppdra barn? Eller har dere gjort dere erfaringer som betyr at dere mener at det kan eller bør gjøres på en annen måte?
- Hvordan vil dere beskrive utdraget? Er det humoristisk, tragisk, alvorlig eller har dere andre ord for leseopplevelsen?
- Hvordan vil dere beskrive språket i utdraget?
- Hva synes dere om utdraget? Begrunn svaret.

Sammenlikn til slutt begrunnelsene med kriteriene fra førlesingen.

- Er kriteriene de samme, eller har de endret seg?

Når dere har sammenliknet med kriteriene, oppfordres elevene til å gi uttrykk for deres personlige vurdering av boken:

- Har de lyst til å lese resten av boken. Hvorfor/hvorfor ikke?

Send gjerne inn meningene deres ved å klikke på boksen «Våre meninger om utdraget» som finnes under utdraget fra [Nei og atter nei](#) på nettsidene til *Rein tekst*. Vi setter stor pris på alle tilbakemeldinger og bruker blant annet meningene deres i arbeidet med å sette sammen neste års antologi.

Ekstraoppgaver:

- a. Skriv det brevet som Ingrid kunne skrevet til barna sine.
- b. Skriv et brev til en av foreldrene dine, eller en tale som du kan holde i neste bursdag.
- c. Les boken og skriv en anmeldelse. Du finner hjelp til å skrive anmeldelsen [her](#).
- d. Bruk en av setningene du valgte i underveis-fasen til å skrive en novelle. Det eneste kravet til novellen er at setningen skal inngå.

Denne oppgaven dekker flere kompetansemål, blant annet disse:

- Lese et representativt utvalg samtidstekster, skjønnlitteratur og sakprosa, på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samisk, og reflektere over innhold, form og formål (VG1)
- Skrive kreative, informative og argumenterende tekster, utgreiinger, litterære tolkninger, drøftinger og andre resonnerende tekster på hovedmål og sidemål (VG2)
- Skrive kreative, informative og resonnerende tekster, litterære tolkninger og retoriske analyser på hovedmål og sidemål med utgangspunkt i norskfaglige tekster (VG3)

3. Demian Vitanza: *Dette livet eller det neste*

FØR:

Dette livet eller det neste handler om Syria-farere.

- Hva vet dere om situasjonen i Syria?
- Hva tenker dere om de som drar til Syria som fremmedkrigere?
- Hvorfor tror dere de drar fra trygge Norge?
- Hva tror dere driver Tariq?

- Hva forstår dere ved sjangerbetegnelsen *virkelighetsroman*?
- Kan en roman fortelle en virkelig historie? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hva er forskjellen på å fortelle en virkelig historie i sakprosa og i en roman?
- Hvorfor tror dere at forfatteren har valgt å skrive dette som en roman?

Dersom dere ønsker å utvide denne diskusjonen om virkelighetslitteratur, finner dere bakgrunnsstoff i bonussporet [her](#).

- Hvordan forstår dere tittelen?
- Hvilke sammenhenger ser dere mellom tittel, tema og sjanger?

UNDERVEIS:

Be elevene notere stikkord i marginen eller i en leselogg mens de leser. Det kan være stikkord som:

- Beskriver hvilket inntrykk dere får av Tariq
- Beskriver Tariqs måte å fortelle på

ETTER:

I boken *101 måter å fremme muntlige ferdigheter på* (red. Kverndokken 2015), fremhever norskdidaktikeren Henning Fjørtoft en måte å organisere det muntlige arbeidet på som han kaller *tenk-par-del*. Uttrykket viser til at elevene arbeider i tre faser: Først individuelt og så i par før de til slutt deler svarene i hel klasse.

Blant fordelene ved denne måten å jobbe på er at alle elever involveres og aktiviseres og at den legger til rette for en mer dialogisk samtalestruktur i klasserommet med økt kvalitet på de muntlige bidragene som fremføres i plenum.

1. Tenk

Individuelt arbeid.

La først elevene formulere for seg selv hvordan de opplevde utdraget fra *Dette livet eller det neste*. Ev. kan de få i oppdrag å skrive ned tankene sine i form av stikkord eller setninger. Dersom de har behov for støtte i denne fasen går det an å bruke setningsinnledere som:

- Da jeg leste, la jeg merke til ...
- Jeg likte godt da ...
- Jeg likte ikke at ...
- Jeg ble overrasket over ...
- Jeg synes at ...

f. Det gjorde inntrykk på meg at ...

g. Slutten var ...

Synspunktene bør begrunnes med eksempler og ved bruk av argumentasjonsord som *fordi, derfor* eller liknende.

2. Par

Gruppearbeid.

La elevene få noen minutter til å dele, diskutere, sammenlikne og reflektere over leseopplevelsene/setningene sine. I tillegg kan parene få i oppdrag å velge ut 1-2 ting som de ønsker å snakke om i plenumsdiskusjonen.

3. Del

Klassediskusjon

Snakk om utdraget med utgangspunkt i elevenes opplevelser, stikkordene de tok under lesingen og de tingene som de ønsker å diskutere. La samtalen utvikle seg ved å formulere åpne og autentiske spørsmål som bygger videre på svarene til elevene – da opplever de at leseopplevelsene deres blir hørt og tatt på alvor.

Hvis ønskelig kan dessuten ett eller flere av følgende mer spesifikke spørsmål inngå i diskusjonen av utdraget:

- Hvilket inntrykk får dere av Tariq?
- Hvilket inntrykk får dere av Arbi?
- Tror dere på Tariq når han sier: «Vi hadde ingen klar plan, [...] vi bare gjorde tinga vi måtte gjøre og hadde tillit til at Gud kom til å lede oss», slik det står i første avsnitt?
- Hva tenker dere om setningen: «Det er merkelig å ta farvel med noen uten av de vet at du tar farvel med dem»?
- Hvilket bilde tegner Tariq av Europa og av Tyrkia?
- Hvilke likheter og forskjeller legger han vekt på?
- I hvilken grad svarer det til bildet dere har av disse to stedene?
- Hvordan ville dere beskrevet stemningen i bilen?
- Hvordan forstår dere slutten på utdraget?
- Hvordan tror dere det går videre med de to?

Boken er skrevet som et intervju der spørsmålene er fjernet.

- Hvordan preger det teksten?
 - Hvilken relasjon tror du intervjuer og intervjuobjekt har?
 - Hva betyr det for lesingen av teksten?
 - I hvilken grad stoler dere på Tariqs fortelling – opplever dere ham som en troverdig forteller?
- Begrunn svaret.

Forestill dere at boka var skrevet som en dokumenter – som en sakprosa bok (og ikke som en roman).

- I hvilken grad tror dere at det hadde påvirket troverdigheten til Tariq?

Avslutt gjerne med å snakke om i hvilken grad dere tror at teksten er representativ for fremmedkrigere som drar til Syria.

Hvis dere vil gå mer i dybden med forholdet mellom troverdighet, sjanger og kvalitet, kan det også være en idé å sammenlikne anmeldelsene i henholdsvis Aftenposten og Klassekampen.

Anmeldelsene finnes [her](#) og [her](#), og det er spesielt i de siste avsnittene at ovennevnte problemstilling blir tatt opp.

Det går også an å sammenlikne *Dette livet eller det neste* med *To søstre* av Åsne Seierstad. Begge bøkene handler om Syria-farere, men sistnevnte utgjør en interessant motsetning til *Dette livet eller det neste* når det gjelder kildebruk og sjanger.

Utdraget fra *Dette livet eller det neste* kan også med fordel brukes som forberedelse til deltagelse i Fritt Ord-konkurransen 2017-2018. Temaet for konkurransen er propaganda.

Diskuter i fellesskap forbindelsene mellom utdrag og tema.

- I hvilken grad kan propaganda-begrepet få frem nye aspekter ved utdraget?
- Hvordan påvirkes forståelsen av propaganda-begrepet av å diskutere dette med utgangspunkt i utdraget fra *Dette livet eller det neste*?

Etter arbeidet med utdraget anbefaler vi å legge til rette for at alle elevene i klassen kan få delta i Fritt Ord-konkurransen 2017-2018.

Ekstraoppgaver:

a. Skoleåret 2017-2018 har stiftelsen Fritt Ord en konkurranse der alle elever i videregående skole oppfordres til å bidra. Tema for konkurransen er Propaganda.

Dette livet eller det neste er et av flere utdrag i årets *Rein tekst*-antologi som egner seg godt som utgangspunkt for å delta i Fritt Ord-konkurransen, for eksempel ved å legge til rette for en refleksjon over i hvilken grad propaganda er et relevant begrep å bruke i forbindelse med utdraget. Er det eksempelvis noen som er offer for propaganda i dette utdraget og/eller noen som driver med «ensidig fremstilling av informasjon for at mennesker skal ta stilling til en sak på en bestemt måte» (slik propaganda defineres på Wikipedia)? Du kan også velge å bare la deg inspirere av teksten tema eller måten den er bygd opp på – i hvilken grad egner et intervju der spørsmålene er fjernet seg for å skrive om propaganda?

b. Skriv et fiktivt intervju med Demian Vitanza.

Du kan lese et eksempel [her](#), til inspirasjon.

c. Forestill deg at Tariq – for å tjene penger til turen - har gjort en avtale med NRK om å skrive reisebrev til radiokanalen P2. Skriv et av disse brevene. Du kan ev. bruke ett av de reisebrevene som Demian Vitanza skrev for P2 som modell. Du finner et eksempel [her](#).

Denne oppgaven dekker flere kompetansemål, blant annet disse:

- Lese et representativt utvalg samtidstekster, skjønnlitteratur og sakprosa, på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samisk, og reflektere over innhold, form og formål (VG1)
- Skrive kreative, informative og argumenterende tekster, utgreiinger, litterære tolkninger, drøftinger og andre resonnerende tekster på hovedmål og sidemål (VG2)
- Skrive kreative, informative og resonnerende tekster, litterære tolkninger og retoriske analyser på hovedmål og sidemål med utgangspunkt i norskfaglige tekster (VG3)

4. Becky Albertalli: *Simon og homo sapiens-agendaen*

FØR:

Teksten presenteres som «homofeelgood».

- Hvordan forstår dere dette ordet?
- Hvilke forventninger har dere til en bok med denne betegnelsen?

Les ingressen.

- Hvorfor tror dere ikke at Simon har fortalt venner og familie at han er homofil?
- Når er dere ute av komfortsonen?
- Hvilken forskjell har det om man trer ut av komfortsonen, eller om man blir dyttet ut av den?

Se deretter en av følgende boktrailere:

<https://www.youtube.com/watch?v=gbvM3HQ8duo>

<https://www.youtube.com/watch?v=-5bkiPSmidQ>

https://www.youtube.com/watch?v=n_9hZfp--UE

- Hva synes dere om traileren?
- Gir den mer eller mindre lyst til å lese boken? Begrunn svaret.

UNDERVEIS:

Lesestopp

Be elevene stoppe underveis i lesinga, f.eks. midt på s.44 (etter: «Jeg må på en måte himle med øynene.»)

La dem sitte i par eller små grupper og snakke om hva de har lest så langt og hva de tror vil skje i fortsettelsen.

Hvis ønskelig kan ett eller flere av følgende spørsmål inngå i samtalen:

- Hva tenker Simon om det å komme ut av skapet?
- Hvorfor tror dere at han tenker sånn?
- Hvorfor tror dere at han ikke allerede har kommet ut?
- Er dere enige i at Martin driver med avpressing? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hvilke forestillinger har dere om hvordan det er å komme ut i Norge i dag?
- I hvilken grad tror dere det avhenger av i hvilket land man bor, og i hvilket miljø man befinner seg?
- I hvilken grad tror dere at dette påvirkes av bøker, film, TV-serier osv.?
- I hvilken grad mener dere at man kan være en annen enn den man er?
- Hva tror dere vil skje videre i teksten?

ETTER:

Samtale i hel klasse

Klassesamtale.

Snakk om utdraget med utgangspunkt i samtaler, spørsmål og svar fra underveis-fasen.

La samtalen utvikle seg ved å formulere åpne og autentiske spørsmål som følger opp på, utdyper og bygger videre på elevenes svar – da opplever elevene at leseopplevelsene deres blir hørt og tatt på alvor.

Snakk også om i hvilken grad elevene klarte å forutsi hva som kom til å skje videre i teksten og om den videre handlingen bekreftet eller avkreftet de svarene de ga på spørsmålene over.

I tillegg kan ett eller flere av følgende mer spesifikke spørsmål inngå i diskusjonen av utdraget:

- Hva synes dere om måten Simon reagerer på når han får vite at Martin har tatt skjermbilde av e-posttråden mellom Simon og Blue?
- I hvilken grad mener dere at Simon utsettes for utpressing?
- Har dere noen gang blitt utpresset?
- Hvordan reagerte dere?
- Hva synes dere om språkbruken til Simon?
- Hvordan vil dere beskrive forholdet og tonen mellom de tre vennene, Simon, Nick og Leah?
- Hvorfor tror dere at Simon sier at han «trenger volden i spillene og lukta av denne kjelleren og det velkjente ved Nick og Leah»?
- Hvordan vil dere beskrive den oppfattelsen av å komme ut som homofil som kommer til uttrykk i utdraget?

Simon hevder at det ikke skremmer ham å komme ut av skapet.

- I hvilken grad tror dere at dette er riktig?
- Hvorfor tror dere at han ikke allerede har kommet ut?
- Hva synes dere om slutten?
- Tror dere Simon kommer til å ta grep om situasjonen?
- Tror dere at han faktisk kommer ut i løpet av boka?

I en artikkel på periskop.no etterlyser Neha Naveen «[b]øker med hovedkarakterer som ikke har majoritetsbakgrunn og der plottet i boken ikke handler om utenforskap» (Naveen 2017). Naveen viser bl.a. til bøker der ungdom fra kulturelle minoriteter «blir representanter for en hel kulturell gruppe eller minoritet, og ikke sett på som individer med unike historier», men nevner også at det samme gjelder seksuelle minoriteter.

- I hvilken grad mener dere at Simons legning er definerende for hvordan han oppfattes?
- I hvilken grad mener dere at han fremstår som representant for en gruppe eller som et eget individ?
- I hvilken grad får dere inntrykk av at plottet i Simon og homo sapiens-agendaen handler om utenforskap?

Ekstraoppgaver:

a. Lag en boktrailer.

Lag en boktrailer der du/dere presenterer *Simon og homo sapiens-agendaen* ved hjelp av bilder, lyd/musikk og tekst. Videoen kan vare opp til to minutter, men de beste boktrailerne er ofte korte og poengterte med en varighet på under ett minutt.

[Her](#) er en oppskrift på hvordan du kan gå frem. Veiledningen er laget i samarbeid mellom Ubok, Leser søker bok og Foreningen !les og har form av fem korte filmsnutter som på en pedagogisk måte tar opp hvordan man kan gå frem for å finne bilder og lyd; hva som er lov å bruke; og hvordan man samler det hele i Windows Media Player.

b. Skriv et intervju

Lag et fiktivt intervju med Becky Albertalli, forfatteren av *Simon og homo sapiens-agendaen*.

Her er noen eksempler til inspirasjon:

<http://foreningenles.no/intervju-med-becky-albertalli>

<https://www.beckyalbertalli.com/faq/>

<https://www.youtube.com/watch?v=UK7GTsJPFZE>

Denne oppgaven dekker flere kompetansemål, blant annet disse:

- Lese et representativt utvalg samtidstekster, skjønnlitteratur og sakprosa, på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samisk, og reflektere over innhold, form og formål (VG1)
- Skrive kreative, informative og argumenterende tekster, utgreiinger, litterære tolkninger, drøftinger og andre resonnerende tekster på hovedmål og sidemål (VG2)
- Skrive kreative, informative og resonnerende tekster, litterære tolkninger og retoriske analyser på hovedmål og sidemål med utgangspunkt i norskfaglige tekster (VG3)

5. Erlend Kjøsterud: *Sulten og skjønnheten*

FØR:

Overskriften på utdraget fra *Sulten og skjønnheten* er: «Det skyldløse dyret i meg».

- Hva tror dere menes med denne overskriften?

Utdraget handler om forholdet mellom mennesker og dyr.

- Hva mener dere skiller mennesker og dyr? Begrunn svaret.

- Har mennesker et særlig ansvar for hvordan dyr behandles? Hvorfor/hvorfor ikke?

Sulten og skjønnheten omtales som et essay.

- Hva er et essay ifølge dere?

- Hvilke forventninger har dere til tekster som deltar i denne sjangeren?

Finn ev. beskrivelse og eksempler på essays i bonussporet til utdraget [her](#).

I et intervju i *Vårt land* (gitt i forbindelse med en tidligere essaysamling) har Erlend Kjøsterud sagt følgende:

«Jeg er et søkende menneske. Min oppgave med denne boka er først og fremst å få eksponert noen problemstillinger så leserne begynner å tenke. Jeg er ikke så opptatt av å svare.»

- I hvilken grad mener dere at det er et sitat som er relevant for essay-sjangeren? Begrunn svaret.

UNDERVEIS:

Be elevene ta stikkord under lesingen. Det kan være:

- Noe som provoserer.

- Noe de er enige/uenige i.

- Sjangertrekk

ETTER:

1. Samtale om utdraget

Klassesamtale

Snakk om utdraget med utgangspunkt i elevenes opplevelse av teksten og de notatene de tok under lesingen.

La samtalen utvikle seg ved å formulere åpne og autentiske spørsmål som bygger videre på svarene til elevene – da opplever de at leseopplevelsene deres blir hørt og tatt på alvor.

Hvis ønskelig kan ett eller flere av følgende mer spesifikke spørsmål også inngå i diskusjonen av utdraget:

Kjøsterud er kritisk til måten vi behandler dyr på.

- Er dere enige eller uenige med ham? Begrunn svaret.

- Hva skiller mennesker og dyr ifølge Kjøsterud?

- Er dere enige?

Hvis dere ønsker å gå mer i dybden med denne diskusjonen, finner dere et intervju med Kjøsterud fra Verdibørsen [her](#). På [faktafyk.no](#) finner dere dessuten sakprosatetekster som tar for seg dette temaet fra en mer naturfaglig vinkel: [Her](#), [her](#) og [her](#).

Kjøsterud snakker direkte til oss ved å bruke «jeg» og «vi» for å trekke oss inn i teksten.

- Hvem tror dere han tenker på når han bruker «vi»? Og «jeg»?
- Hva betyr denne bruken av «jeg» og «vi» for leseopplevelsen? Føler du deg inkludert?

Sammenlikn med en jeg-forteller i en roman, f.eks. jeg-fortelleren i [Du er så lys](#) av Tore Reenberg.

- Hvilke likheter og forskjeller vil dere trekke frem?

I essay-formen er det ofte rom for abstraksjon og for formulering av «subjektive» syn på hvordan de store tingene i livet er.

- Hvilke eksempler finner dere på dette i teksten?
- I hvilken grad mener dere at teksten lever opp til forventningene til et essay?
- Hvordan forstår dere tittelen etter å ha lest teksten?
- Hva ville dere svart på spørsmålet som han stiller på slutten?

2. Vurdering i hel klasse

Klassediskusjon

La til slutt elevene få vurdere teksten.

- Hva synes dere om utdraget? Begrunn svaret.
- Har dere lyst til å lese resten av boken. Hvorfor/hvorfor ikke?

Send gjerne inn meningene deres ved å klikke på boksen «Våre meninger om utdraget» som finnes under utdraget fra [Sulten og skjønnheten](#) på nettsidene til *Rein tekst*. Vi setter stor pris på alle tilbakemeldinger og bruker blant annet meningene deres i arbeidet med å sette sammen neste års antologi.

Ekstraoppgaver:

- Hva mener du om slakting av dyr? Skriv et leserinnlegg der du argumenterer for din synspunkt. Alternativt kan du drøfte saken ved å trekke inn fordeler og ulemper ved slakting.
- Skriv et essay om noe som engasjerer deg. La deg gjerne inspirere av essayformen som brukes i «Det skyldløse dyret i meg».
- Bruk «jeg» eller «vi» til å snakke på vegne av menneskeheten.

Denne oppgaven dekker flere kompetansemål, blant annet disse:

- Lese et representativt utvalg samtidstekster, skjønnlitteratur og sakprosa, på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samisk, og reflektere over innhold, form og formål (VG1)
- Skrive kreative, informative og argumenterende tekster, utgreiinger, litterære tolkninger, drøftinger og andre resonnerende tekster på hovedmål og sidemål (VG2)
- Skrive kreative, informative og resonnerende tekster, litterære tolkninger og retoriske analyser på hovedmål og sidemål med utgangspunkt i norskfaglige tekster (VG3)

6. Marie Aubert: *Vil du bli med meg hjem*

FØR:

Teksten er en novelle.

- Hvilke forventninger har dere til en novelle?

Sammenlikn ev. med den definisjonen dere finner [her](#).

- Hvordan er forventningene til en novelle annerledes enn til et utdrag fra en roman?

- Hva tenker dere om tittelen, «Hjemme»?

UNDERVEIS:

Be elevene ta stikkord eller markere i teksten mens de leser.

Det kan være:

- inntrykk av fortelleren

- sjangertrekk som viser at det er en novelle

ETTER:

1. «Stille» lesesirkel*

Gruppearbeid.

Elevene deles inn i grupper på tre-fire elever som skal samarbeide om å lage en «stille» lesesirkel, dvs. en lesesirkel der de ikke får lov til å snakke – bare skrive til hverandre.

Hver elev trenger et ark, noterer navnet sitt øverst i venstre marg og skriver «Hei» øverst på siden, ev. etterfulgt av navn på gruppe-medlemmene for å understreke det autentiske elementet. Elevene får nå 1-2 minutter til å skrive om leseopplevelsen. De kan skrive tanker, følelser, spørsmål eller andre reaksjoner på utdraget de har lest – helt uten å snakke. De bør skrive med leselig skrift og bruke så mye av den tilmålte tiden som mulig til å skrive.

Når tiden er ute, skal alle elevene sende teksten sin mot venstre, til den eleven som sitter der.

Elevene leser arket de har fått, skriver navnet sitt i venstre marg og får deretter 1-2 minutter til å reagere på naboens tekst: De kan skrive en kommentar til teksten, fortsette tankerekken, skrive om de er enige eller uenige, stille spørsmål eller ev. sette i gang en ny tanke-rekke.

Etter tre gjennomføringer returneres arket til den som begynte med å skrive på det. Vedkommende leser tekstene og setter strek under en setning på arket – den som eleven synes er mest interessant og som han/hun har lyst til å diskutere videre i gruppen.

Deretter får elevene endelig lov til å snakke. Be dem om å begynne med en av de utvalgte setningene og la dem ellers snakke fritt om utdraget i noen minutter.

2. Samtale i hel klasse

Klassesamtale.

Hver gruppe kan nå få si litt om hva de diskuterte i gruppen og hva de synes om å jobbe med «stille» lesesirkel. Sørg for at så mange som mulig kommer til orde i samtalen.

Følg gjerne opp samtalepunktene som nevnes ved å formulere åpne og autentiske spørsmål som bygger videre på elevenes svar. Da opplever elevene at leseopplevelsene deres blir hørt og tatt på alvor.

Hvis ønskelig kan ett eller flere av følgende mer spesifikke spørsmål også inngå i diskusjonen av utdraget:

- Er det en bestemt stemning som preger novellen? Hvilken?
- Hvilket inntrykk får dere av jeg-personen?
- Hvorfor tror dere at jeg-personen foreslår at de skal gå inn til naboen?
- Hvordan vil dere beskrive forholdet mellom jeg-personen og venninnen, Malene?
- Hvordan vil dere beskrive forholdet mellom jeg-personen og moren hennes?
- Hva tenker dere om hvordan de snakker om det som skjer i familien?
- Hvorfor tror dere at de låser seg i huset til naboen?
- Synes dere det er greit? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hvorfor tror dere at de ler av plakaten av Justin Bieber?

- Hvordan forstår dere disse to setningene:
«Det var ingen grunn til at vi ikke skulle være der»
«Jeg så ut som en annen, eldre i ansiktet, jeg kjente meg hjemme.»

- Hvorfor tror dere at de tar på klærne til naboen?
- Hvorfor tror dere ikke at Kristoffer vil se på henne til slutt?
- Hvorfor tror dere hun ringer til moren sin?
- Hvorfor svarer hun ikke da moren ber henne si hvor hun er?
- Hvordan tror du hun har det?
- Hva tenker du om slutten?
- I hvilken grad har det skjedd en utvikling eller en endring?
- Hva tenker dere om tittelen etter å ha lest novellen?
- I hvilken grad lever teksten opp til de forventningene dere hadde noveller under før-lesingen?
- Og til novelledefinisjonen?

Et viktig tema i novellen er familien.

- Hvilket bilde av familien tegnes i «Hjemme»?

Sammenlikn med andre utdrag i årets *Rein tekst* der familien tematiseres, f. eks. utdraget fra [Nei og atter nei](#) av Nina Lykke og fra [Du er så lys](#) av Tore Reenberg.

- Hvilke likheter og forskjeller får dere øye på?

Ekstraoppgaver

a. Skriv en fortelling/novelle med tittelen: "Kan jeg bli med deg hjem"

b. Lag en ny forside til boka.

Du kan ta utgangspunkt i stemningen i novellen slik du opplever den. Alternativt kan du lage et bilde av jeg-fortelleren slik du ser henne. Hvilke tanker og følelser løper gjennom henne? Hvordan kan du få inn dette i illustrasjonen din?

Denne oppgaven dekker flere kompetansemål, blant annet disse:

– Lese et representativt utvalg samtidstekster, skjønnlitteratur og sakprosa, på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samisk, og reflektere over innhold, form og formål (VG1)

Lærerveiledning til Rein tekst 2017: utarbeidet av Foreningen !les

- Skrive kreative, informative og argumenterende tekster, utgreiinger, litterære tolkninger, drøftinger og andre resonnerende tekster på hovedmål og sidemål (VG2)
- Skrive kreative, informative og resonnerende tekster, litterære tolkninger og retoriske analyser på hovedmål og sidemål med utgangspunkt i norskfaglige tekster (VG3)

* Idéen til denne fremgangsmåten er hentet fra:

Daniels, Harvey A. og Elaine Daniels (2013). *The Best-Kept Teaching Secret*, Corwin

7. Kristian Hammerstad: *Trigrammaton*

FØR:

Trigrammaton er en tegneserie.

- Leser dere tegneserier? Hvilke?
- Hvilke andre tegneserier kjenner dere til?
- Har dere forslag til undersjangre, innen tegneseriesjangeren?

I tillegg til å være en tegneserie er utdraget merket med sjangerbetegnelsen science fiction.

- Hva forbinder dere med denne sjangeren?

Finn ev. beskrivelse og eksempler på science fiction-tegneserier i [bonussporet](#).

- Hva tror dere tittelen betyr?
- Hva synes dere om forsiden?
- Liker dere den visuelle stilen? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hvilke forventninger har dere til en tegneserie som *Trigrammaton*?

UNDERVEIS:

Noter stikkord til teksten. Det kan være stikkord til:

- Noe som overrasker dere
- Noe som vekker følelsene deres

ETTER:

1. Samtale om utdraget

Klassediskusjon

Snakk om utdraget med utgangspunkt i elevenes opplevelse av teksten og i de stikkordene de tok under lesingen. Snakk også om i hvilken grad utdraget innfridde forventningene til en thriller.

La samtalen utvikle seg ved å formulere åpne og autentiske spørsmål som bygger videre på svarene til elevene – da opplever de at leseopplevelsene deres blir hørt og tatt på alvor.

Hvis ønskelig kan ett eller flere av følgende mer spesifikke spørsmål også inngå i diskusjonen av utdraget:

- Hvilket inntrykk får dere av stedet Agnes og Anton har kommet til?
- Hvilke deler av tekst og bilder er det som bidrar til å gi dere dette inntrykket?
- Hva tror dere kan ha skjedd?
- Hvor tror dere soppen kommer fra?
- Hvilket inntrykk får dere av den gamle mannen?
- Hva tror dere skjer videre?
- I hvilken grad er dette science fiction?
- Er det andre undersjangrer som dere mener det kan være relevant å trekke frem, som f.eks. detektivroman, zombie-fortelling, grøsser eller liknende? Begrunn svaret.
- Hva betyr det for leseopplevelsen at det er brukt helsidesbilder?

Når dere har diskutert teksten, kan dere foreta en vurdering.

2. Vurdering

a. Finn argumenter

Gruppearbeid

Del elevene inn i mindre grupper og la dem snakke om hva de synes er bra og/eller dårlig med teksten, og hva de eventuelt synes kunne vært bedre.

Be dem lage en liste over de tingene som er med på å gjøre teksten god (argumenter for), og en liste over ting som trekker ned (argumenter mot). Be elevene skrive så mange fordeler og ulemper som de klarer.

b. Vurdering i hel klasse

Klassesamtale

La gruppene fortelle hva de har kommet frem til.

Klassen vurderer begrunnelsene og noterer de beste argumentene for og mot på tavlen, for eksempel fem gode argumenter for og fem gode argumenter mot.

Hvis klassen har gjennomført opplegget om litterær kvalitet, kan argumentene med fordel sammenliknes med de 5-10 kriteriene fra denne oppgaven og diskuteres: Henger argumentene sammen? Kan de kombineres? Støtter de hverandre eller trekker de i ulik retning?

Til slutt oppfordres elevene til å gi uttrykk for om de får lyst til å lese resten av boken? Hvorfor/hvorfor ikke?

Send gjerne inn meningene deres ved å klikke på boksen «Våre meninger om utdraget» som finnes under utdraget fra [Trigrammaton](#) på nettsidene til *Rein tekst*. Vi setter stor pris på alle tilbakemeldinger og bruker blant annet meningene deres i arbeidet med å sette sammen neste års antologi.

Ekstraoppgaver:

a. Skriv en anmeldelse

Lån *Trigrammaton* på biblioteket, les den og skriv en anmeldelse. Du finner hjelp til å skrive anmeldelsen [her](#).

b. Skriv videre

Skriv hva du tror vil skje videre i historien. Hvor tar mannen dem med hen? Hvorfor angrep han dem? Hva er årsaken til de voldsomme utslagene Anton får på sin E.M.F?

c. Lag en boktrailer.

Lag en boktrailer der du/dere presenterer *Trigrammaton* ved hjelp av bilder, lyd/musikk og tekst. Videoen kan vare opp til to minutter, men de beste boktrailerne er ofte korte og poengterte med en varighet på under ett minutt.

[Her](#) og [her](#) er noen eksempler på boktrailere, og [her](#) er en oppskrift på hvordan du kan gå frem. Veiledningen er laget i samarbeid mellom Ubok, Leser søker bok og Foreningen !les og har form av fem korte filmsnutter som på en pedagogisk måte tar opp hvordan man kan gå frem for å finne bilder og lyd; hva som er lov å bruke; og hvordan man samler det hele i Windows Media Player.

Denne oppgaven dekker flere kompetansemål, blant annet disse:

- Lese et representativt utvalg samtidstekster, skjønnlitteratur og sakprosa, på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samisk, og reflektere over innhold, form og formål (VG1)
- Skrive kreative, informative og argumenterende tekster, utgreiinger, litterære tolkninger, drøftinger og andre resonnerende tekster på hovedmål og sidemål (VG2)
- Skrive kreative, informative og resonnerende tekster, litterære tolkninger og retoriske analyser på hovedmål og sidemål med utgangspunkt i norskfaglige tekster (VG3)

8. Jason Timbuktu Diakit : *En dråpe midnatt*

F R:

Klassesamtale.

Snakk om forsiden, tittel og ingress.

- Hvilke tanker setter parateksten i gang?
- Hvordan forstår dere tittelen?
- Hvilke sammenhenger ser dere mellom tittel og ingress?

På forsiden av boka står det familiebiografi.

- Hva forstår dere ved denne betegnelsen?
- Hvordan vil dere sammenlikne denne betegnelsen med tilgrensende sjangrer som biografi og selvbiografi?

I *Rein tekst* er boka kategorisert som personlig sakprosa.

- Hvilke forventninger har dere til en bok i denne sjangeren?
- Hvilke likheter og forskjeller ser dere mellom de to betegnelsene familiebiografi og personlig sakprosa?

Finn ev. flere eksempler på sjangeren i bonussporet [her](#).

- Er det noen som kjenner forfatteren/artisten Timbuktu?
- Hva betyr det for de forventningene dere har til teksten?

UNDERVEIS:

Be elevene ta notater mens de leser.

Det kan være:

- Noe som gjør inntrykk på dem
- Noe de synes er overraskende
- Noe de kjenner seg igjen i
- Noe de synes er vanskelig å forstå, virker rart eller ulogisk.

ETTER:

1. Del den umiddelbare leseopplevelsen

Gruppearbeid.

La elevene få sitte i par eller mindre grupper og gi dem anledning til å dele, diskutere, sammenlikne og reflektere over leseopplevelsene/setningene sine.

I tillegg kan de få i oppdrag å velge ut et par ting som de ønsker å snakke om i plenumsdiskusjonen.

2. Samtale om utdraget

Klassediskusjon

Snakk om utdraget med utgangspunkt i elevenes opplevelse av teksten og de notatene de tok under lesingen.

La samtalen utvikle seg ved å formulere åpne og autentiske spørsmål som bygger videre på svarene til elevene – da opplever de at leseopplevelsene deres blir hørt og tatt på alvor.

Hvis ønskelig kan ett eller flere av følgende mer spesifikke spørsmål også inngå i diskusjonen av

utdraget:

- Hva synes du om måten jeg-fortelleren reagerer på når faren hans begynner å fortelle?
- Hvordan oppfatter dere forholdet mellom far og sønn? Begrunn svaret ved å vise til teksten.
- Er det ting ved dette forholdet som dere kjenner igjen fra forholdet til deres foreldre?
- Hvorfor tror dere Timbuktu har valgt å ta med den historien som faren forteller?
- Er historien til familien din viktig for hvordan du lever livet? Og for hvordan du oppfatter deg selv?
- Hvordan opplever dere farens fokus på de fine og dyre Church's-skoene?
- Er dere enige i at utseende har betydning for den respekt man møtes med av omverdenen?

Sammenlikn med måten hiphop-generasjonen kler seg på.

- Hvilke likheter og forskjeller ser dere?
- Hva vet dere om forholdet mellom svarte og hvite i dagens USA?
- Tror du at det som beskrives i utdraget kunne skjedd i dag?
- I hvilken grad mener du at beskrivelsen av forholdet mellom svarte og hvite i 60-tallets USA er relevant for dagens USA? Og for svarte i andre deler av verden? I Skandinavia?
- Hvorfor tror dere at faren ønsker å bli begravet i USA?

I utdraget snakkes det en del om rasisme.

- Hvordan vil dere definere rasisme?
- Hva snakker vi om når vi sier at noen er «svart» og noen er «hvit»? Er det noe mer enn hudfarge?
- Har alle like store muligheter i «The Land of the Free»? Har en svart gutt som vokser opp i Georgia f.eks. like muligheter som en hvit gutt fra Oklahoma eller California?

Debatter om rasisme og propaganda har fått fornyet aktualitet i en amerikansk sammenheng pga. den seneste politiske utviklingen i USA. Dersom dere ønsker å åpne for en slik diskusjon, kan kanskje følgende lenker inngå:

<https://www.nrk.no/urix/xl/-vi-hvite-ma-rive-med-rasismen-vi-har-bygget-opp.-1.13660412>

<https://www.dagbladet.no/nyheter/trump-fordommer-ku-klux-klan-og-nynazister-og-rasisme-er-ondskap/68591246>

<https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/Qv7jP/Medienes-dekning-av-Trump-minner-om-propaganda-Goebbels-spoker-i-Akersgata--Helge-Luras>

<https://www.dagbladet.no/kultur/donald-trump-presenterte-ekte-nyheter---helt-klart-elementer-av-propaganda/68574484>

http://www.huffingtonpost.com/jefferson-morley/francis-scott-key_b_1645878.html

Utdraget fra *En dråpe midnatt* kan også med fordel brukes som forberedelse til å delta i Fritt Ord-konkurransen 2017-2018 der temaet er propaganda.

Diskuter i fellesskap forbindelsene mellom utdrag og tema:

- I hvilken grad kan propaganda-begrepet få frem nye aspekter ved utdraget?
- Er det noen av personene i utdraget som prøver å påvirke andre ved å gi en «ensidig fremstilling av informasjon» (jf. Wikipedias definisjon av propaganda-begrepet)?
- Fremmer utdraget fra *En dråpe midnatt* for eksempel et bestemt syn på forholdet mellom svarte og hvite, eller kan det sies å være en motvekt mot andre stemmer som uttrykker propaganda – i amerikansk historie, samtid eller liknende?
- Har sjangeren personlig sakprosa noe å si i denne sammenhengen? Og hvordan påvirker diskusjonen av utdraget fra *En dråpe midnatt* elevenes forståelse av propaganda-begrepet?

Etter arbeidet med utdraget anbefaler vi å legge til rette for at alle elevene i klassen kan få delta i Fritt Ord-konkurransen 2017-2018.

Ekstraoppgave

Skoleåret 2017-2018 har stiftelsen Fritt Ord en konkurranse der alle elever i videregående skole oppfordres til å bidra. Tema for konkurransen er Propaganda.

En dråpe midnatt er et av flere utdrag i årets *Rein tekst*-antologi som egner seg godt som utgangspunkt for å delta i Fritt Ord-konkurransen, for eksempel ved å legge til rette for en refleksjon over i hvilken grad propaganda er et relevant begrep å bruke i forbindelse med utdraget. Du kan også velge å bare la deg inspirere av teksten tema eller måten den er bygd opp på.

Skriv en tekst eller lag en medieproduksjon om propagandaens mange ansikter og send inn ditt bidrag i Fritt Ord-konkurransen. Da har du muligheten til å vinne førstepremien på 20 000 kr.

Du kan lese mer om konkurransen [her](#).

Fristen for å levere er 1. mars 2018.

Denne oppgaven dekker flere kompetansemål, blant annet disse:

- Lese et representativt utvalg samtidstekster, skjønnlitteratur og sakprosa, på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samisk, og reflektere over innhold, form og formål (VG1)
- Skrive kreative, informative og argumenterende tekster, utgreiinger, litterære tolkninger, drøftinger og andre resonnerende tekster på hovedmål og sidemål (VG2)
- Skrive kreative, informative og resonnerende tekster, litterære tolkninger og retoriske analyser på hovedmål og sidemål med utgangspunkt i norskfaglige tekster (VG3)

9. Therese Tungen: *Ein gong var dei ulvar*

FØR:

Snakk om framsida, tittel og ingress.

- Kva slags forventningar har de til ei novelle?
- Kjenner de til andre eksempel på denne sjangeren?
- Kva kjenneteiknar desse tekstane?

De finn eksempel og ein definisjon på sjangeren i [bonussporet](#).

- Kva tenker de om tittelen, *Ein gong var dei ulvar*?
- Kven trur de det er som ein gong var ulvar?
- Når trur de handlinga finn stad?
- Kva synest de om framsida?

For å førebu lesinga kan det òg vere lurt å snakke om ord som: *ròte, annleis, glenne, opake, irisen, turr, setlane, kvesande, vog* samt bruken av *Sætre/Sætrin*.

Gå deretter inn på nettsidene til *Rein tekst* og klikk på framsida til *Ein gong var dei ulvar*. Gjer klar til å spele av lydfila til utdraget som ligg i høyremargen. Fortel elevane at dei skal ta notat mens dei lyttar slik at dei etterpå kan skrive eit samandrag av teksten.

UNDERVEGS:

Ta notat til teksten mens de lyttar til lydfila. Spel gjerne av lydfila to gongar.

ETTER:

1. Skriv eit samandrag

Individuelt arbeid.

Skriv eit samandrag av utdraget på bakgrunn av notata deira.

2. Samanlikn samandraga

Grupper på to-tre elevar

Når alle har skrive eit samandrag, samanliknar elevane det de har skrive i grupper på to-tre elevar:

- Kva er likt, og kva er ulikt?
- Korleis er det å skrive samandrag av ein tekst utan å ha lese han – berre å ha lytta?

3. Diskusjon

Klassesamtale

Del først erfaringane med å skrive samandrag i heil klasse.

Snakk deretter om teksten med utgangspunkt i leseopplevinga til elevane. Still opne og autentiske spørsmål og følg opp med spørsmål som bygg vidare på svara til elevane. Følgande spørsmål kan ev. inngå i diskusjonen:

- Kva slags inntrykk får de av hovudpersonen, Tor?
- Kvifor dreg han tilbake til garden?
- Kvifor trur de han får ei kjensle av å bli sett av tusen auge?
- Kva trur de har skjedd mellom dei to familiane?
- Korleis vil de beskrive relasjonen mellom Tor og Sætre?
- Kvifor trur de at Tor vel å ikkje varsle ungane til Sætre?
- Kvifor trur de at Tor vil at Sætre skal døy?
- Kvifor vel Tor slik han gjer?
- Er de einig i dette eller meiner de at han burde handla annleis? Kva meiner de han skulle gjort?
- Kva slags stemning pregar utdraget? Grunngi svaret.
- Synes de utdraget er uhyggeleg? Kvifor/kvifor ikkje?
- Får de følelsen av unntakstilstand? Kvifor/kvifor ikkje?
- Kva slags konsekvensar trur de det hadde hatt om Noreg hadde blitt ramma av ein stor flaum?
- I kva grad synest de at tittelen passar til utdraget?
- Kva slags teikn finn de på at dette er eit utdrag frå ei novelle?
- Er det forskjell på å lese eit utdrag frå ei novelle og eit utdrag frå ein roman? Grunngi svaret.

Ekstraoppgåver:

a. Skriv scena frå synsvinkelen til Sætre.

Kva tenker han når Tor dukkar opp? Kva ønsker han og kva tenker han om korleis han må gå fram for å få det til? Kva tenker han når Tor dreg på slutten av utdraget?

b. Skriv vidare på utdraget.

Kva gjer Tor? Får han skyldkjensle? Kjem han tilbake til garden til Sætre? Kva gjer han og dottera, Inger-Marie?

Denne oppgåva dekker fleire kompetansemål, mellom anna desse:

- Lese et representativt utvalg samtidstekster, skjønnlitteratur og sakprosa, på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samisk, og reflektere over innhold, form og formål (VG1)
- Skrive kreative, informative og argumenterende tekster, utgreiinger, litterære tolkninger, drøftinger og andre resonnerende tekster på hovedmål og sidemål (VG2)
- Skrive kreative, informative og resonnerende tekster, litterære tolkninger og retoriske analyser på hovedmål og sidemål med utgangspunkt i norskfaglige tekster (VG3)

10. Gro Dahle: *Søster*

FØR:

Diskuter med klassen:

- Hvilke forventninger har dere til dikt?
- Ser eller høres de ut på en bestemt måte?
- Handler dikt om andre ting enn annen litteratur?
- Hva vil dere si kjennetegner språket i dikt?
- I hvilken grad kan dikt noe annet enn f.eks. romaner og dramatikk?
- Hvem er dikt skrevet for?
- Hva slags dikt har gjort inntrykk på dere?

Kommenter ingressen: «Dikt om søstre skrevet av et enebarn»

- I hvilken grad går det an å skrive dikt om søstre når man selv er enebarn?

Se på forsiden.

- Hva legger dere merke til?
- Hvilken sammenheng ser dere mellom forside, tittel og ingress?

UNDERVEIS:

Les først de to diktene som står på side 104-105.

Snakk om diktene med utgangspunkt i den umiddelbare opplevelsen til elevene.

Bruk ev. spørsmål som:

- Hvordan vil dere beskrive hva diktene handler om?
- Hva synes dere om moren? Begrunn svaret.
- Hvordan vil dere beskrive forholdet mellom mor og dikter-jeg?
- Hva tenker dere om reaksjonene til jeget i diktet?
- Hvordan hadde dere reagert?
- Hvordan reagerer dere når dere opplever at deres foreldre/foresatte blir for mye?
- Hvordan forstår dere uttrykket «å bære en mor»?
- Hvorfor tror dere at jeget ønsker seg en søster?
- Hvilket forhold ønsker jeget seg til søsteren sin?

Når dere har snakket om de to diktene, kan elevene fortsette med å lese diktene på side 106-111

ETTER:

1. Samtale om utdraget

Klassesamtale

Snakk om diktene med utgangspunkt i elevenes opplevelse.

La samtalen utvikle seg ved å formulere åpne og autentiske spørsmål som bygger videre på svarene til elevene – da opplever de at leseopplevelsene deres blir hørt og tatt på alvor.

Hvis ønskelig kan ett eller flere av følgende mer spesifikke spørsmål også inngå i diskusjonen av utdraget:

- Hvordan vil dere beskrive hva diktene handler om etter å ha lest resten av diktene i utdraget?
- I hvilken grad ser dere en utvikling i diktene? I innholdet? I språket?

- I hvilken grad tror dere at jeget ønsker seg en søster?
- Synes dere at søsteren kommer til orde? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hvordan forstår dere ordene «knutene» og «neglene» som nevnes på side 110?
- Hvilke ord ville hun brukt dersom hun hadde tatt i bruk «saksa»?
- Hva tror dere menes med uttrykket: «Søstre grovhakker hverandre»?
- Hvorfor tror dere at forfatteren har skrevet det slik?
- Hvilket syn på søskenforhold mener dere at diktet uttrykker? Begrunn svaret.
- Hvilken stemning mener dere at diktene formidler?
- Hvordan forstår dere slutten?
- Hvilke fordeler og ulemper ser dere ved å ha søsken?

2. Vurdering i hel klasse

Klassediskusjon

La til slutt elevene få vurdere diktene.

- Hva synes dere om diktene i utdraget fra *Søster*? Begrunn svaret.

Send gjerne inn meningene deres ved å klikke på boksen «Våre meninger om utdraget» som finnes under utdraget fra [Søster](#) på nettsidene til *Rein tekst*. Vi setter stor pris på alle tilbakemeldinger og bruker blant annet meningene deres i arbeidet med å sette sammen neste års antologi.

Ekstraoppgaver:

a. Forklar med egne ord

Forklar først med egne ord – muntlig eller skriftlig, hva diktet på side 110 handler om. Oversett deretter diktet på side 111. Hvordan kan du forklare hva søsken gjør når de grovhakker hverandre, river fiskeskinnet av hverandre osv.?

b. Hva kan en mor være?

I *Velkommen til språket. Skriveøvelser for lærere, elever og andre skriveglade* (Dahle 2007), foreslår Gro Dahle en øvelse som heter: «Hva kan en mor være»?

Øvelsen består i å skrive et antall bilder av en mor – hva slags møbel er hun, hva slags mat er hun, hva slags musikkinstrument er hun, hva slags vær osv. Øvelsen kan gjennomføres individuelt eller i plenum. Når elevene har samlet et råmateriale, velger de ut noen av de språklige bildene og bruker dem som utgangspunkt for å skrive et dikt.

Det går fint an å bruke et annet familiemedlem til dette, f.eks. en far eller en bror.

Dette opplegget dekker flere kompetansemål, blant annet disse:

- Lese et representativt utvalg samtidstekster, skjønnlitteratur og sakprosa, på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samisk, og reflektere over innhold, form og formål (VG1)
- Skrive kreative, informative og argumenterende tekster, utgreiinger, litterære tolkninger, drøftinger og andre resonnerende tekster på hovedmål og sidemål (VG2)
- Skrive kreative, informative og resonnerende tekster, litterære tolkninger og retoriske analyser på hovedmål og sidemål med utgangspunkt i norskfaglige tekster (VG3)

11. Carson McCullers: *Hjertet er en ensom jeger*

FØR:

Utdraget fra *Hjertet er en ensom jeger* av Carson McCullers er en amerikansk klassiker.

- Hvorfor skal vi lese klassikere?
- Hva tenker dere når dere hører at det er en «amerikansk klassiker»?
- Hva vet dere om 30-tallets USA?
- Hvordan forstår dere uttrykket den amerikanske drømmen?
- Hvorfor tror dere at boken blir oversatt nå?

Se på forsiden av boka.

- Hvilket inntrykk får dere av personen på bildet?
- Liker dere tittelen? Hvorfor/hvorfor ikke?
- I hvilken grad synes dere at det er sammenheng mellom bildet på forsiden og tittelen på boka?

UNDERVEIS:

Be elevene notere stikkord i en leselogg mens de leser. Det kan være:

- Noe de synes er vanskelig å forstå, virker rart eller ulogisk.
- Noe som beskriver fortelleren

ETTER:

1. Samtale om utdraget

Klassesamtale

Snakk om utdraget med utgangspunkt i elevenes opplevelse av teksten og i de stikkordene de tok under lesingen. La samtalen utvikle seg ved å formulere åpne og autentiske spørsmål som bygger videre på svarene til elevene – da opplever de at leseopplevelsene deres blir hørt og tatt på alvor. Hvis ønskelig kan ett eller flere av følgende mer spesifikke spørsmål også inngå i diskusjonen av utdraget:

- Hva mener dere at denne teksten handler om?
- Er det sider ved teksten dere ikke forstår?
- Hvilket inntrykk får dere av Mick?
- Hva tror dere hun drømmer om/lenges etter?
- Hvorfor kan hun ikke si det?
- Hvordan vil dere beskrive forholdet mellom Mick og faren?

Beskriv med deres egne ord hva det er hun forstår om ham.

- Hva er det – ifølge dere – som fremkaller denne forståelsen?
- Hva mener dere fortelleren har å si for fremstillingen av handlingen og av de ulike personene?
- Hvordan tror dere at dette hadde endret seg, hvis det var en annen forteller, f.eks. en jeg-forteller?
- Hvordan tror dere faren opplever denne kvelden?
- Drømmene til Mick er knyttet til musikk. Hva er det som får dere til å drømme?
- Har dere drømme som dere ikke kan dele med foreldrene deres?
- Har dere noen gang hatt en følelse av at noe er annerledes, uten å kunne sette fingeren på det?
- Hvordan tror dere det var å være tenåring i 30-tallets USA?

Sammenlikn med situasjonen i Norge i dag.

- Hvilke likheter og forskjeller vil dere trekke frem?
- Hva forstår dere ved uttrykket «den amerikanske drøm»?
- I hvilken grad mener dere at «den amerikanske drøm» er relevant for norsk ungdom i dag?

Sammenlikn med det bildet av USA som kommer frem i utdraget fra [Uthengt](#).

- Finnes det et «amerikansk mareritt»? Hva er det i så fall?
- I hvilken grad er Mick (i Hjertet er en ensom jeger) og Justine Sacco (i [Uthengt](#)) offer for et mareritt?
- Hvordan tror dere det går med Mick videre?
- I hvilken grad synes dere at tittelen, *Hjertet er en ensom jeger*, passer til utdraget?

2. Vurdering i hel klasse

Klassediskusjon

La til slutt elevene få vurdere teksten.

- Hva synes dere om utdraget fra *Hjertet er en ensom jeger*? Begrunn svaret.

Send gjerne inn meningene deres ved å klikke på boksen «Våre meninger om utdraget» som finnes under utdraget på nettsidene til *Rein tekst*. Vi setter stor pris på alle tilbakemeldinger og bruker blant annet meningene deres i arbeidet med å sette sammen neste års antologi.

Ekstraoppgaver:

a. Fortell fra farens synsvinkel

Les samtalen mellom Mick og faren på nytt. Skriv deretter scenen fra farens synsvinkel for å få frem hvordan han opplever det som skjer.

b. Skriv videre

Hva tror dere skjer med Mick? Tror dere det går bra med henne?

Denne oppgaven dekker flere kompetansemål, blant annet disse:

- Lese et representativt utvalg samtidstekster, skjønnlitteratur og sakprosa, på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samisk, og reflektere over innhold, form og formål (VG1)
- Skrive kreative, informative og argumenterende tekster, utgreiinger, litterære tolkninger, drøftinger og andre resonnerende tekster på hovedmål og sidemål (VG2)
- Skrive kreative, informative og resonnerende tekster, litterære tolkninger og retoriske analyser på hovedmål og sidemål med utgangspunkt i norskfaglige tekster (VG3)

12. Tore Renberg: *Du er så lys*

FØR:

Sjå på omslag, tittel, sjanger og les ingressen.

Snakk om forventningar til teksten. Ta ev. utgangspunkt i spørsmål som:

- Kjenner de forfattaren? Kva veit de om han?
- Kva slags forventningar har de til ein tekst som deltek i sjangeren psykologisk realisme?
- Kjenner de til andre bøker innan denne sjangeren?

- Kva ser de på framsida?
- Kva slags inntrykk får de av personen på framsida?
- Kven trur de det er?
- Kva synest de om framsida?

- Korleis forstår de tittelen på boka, *Du er så lys*?
- Kva slags samanheng ser de mellom framsida, tema og ingress?
- Kva trur de teksten handlar om?
- Kva trur de at de kjem til å like/ikkje like?

UNDERVEGS:

Lesestopp

Be elevane stoppe undervegs i lesinga, til dømes midt på s. 124 (etter «Det var ein kniv») eller etter nokre minutt.

La dei deretter skrive nokre spørsmål til teksten ut ifrå det de har lese. Det kan vere spørsmål som utdraget gjer svar på, antydar svar på eller berre ting de lurar på.

Her er nokre spørsmål som kan brukast som døme:

- Kvifor blir Vibeke omtalt som politisk ukorrekt?
- Kvifor samanliknar Jørgen ryggsøyla til Vibeke med ein slange?
- Kor lang tid går det frå at Jørgen tar Vibeke bakfrå til Steinar dukkar opp?
- Kvifor er Jørgen så opptatt av Steinar?
- Kvifor bruker Jørgen uttrykket «sirkusnummer» om det som skjer?
- Kvifor gjer Steinar ein kniv til Vidar?
- Blir Vidar glad?
- Kva kjem til å skje med kniven?

Alternativt kan de bruke nokre minutt på å skrive kva de trur vil skje vidare. Deretter fortset de å lese resten av utdraget.

ETTER:

1. Lage spørsmål

Gruppearbeid

Når elevane har lese utdraget, skal de lage spørsmål i grupper.

La de sitte saman og finne på spørsmål i lag.

Førebu ev. aktiviteten gjennom å snakke kort med elevane om korleis ulike typar spørsmål legg opp

til ulike typar svar. Eit enkelt skilje mellom spørsmål med og utan ein eintydig fasit kan vere nok, saman med ei oppmoding til å stille flest av dei siste.

Alternativt kan ein bruke eit skilje mellom spørsmål som fører til korte eller lange svar eller mellom *enfingerspørsmål*, *flerfingerspørsmål* og *ut-av-teksten-spørsmål* slik Kverndokken foreslår i *101 måter å lese leseleksa på* (Kverndokken 2012).

Be elevane om å velje ut dei spørsmåla – til dømes tre eller fem per gruppe - som dei meiner er dei viktigaste å stille til utdraget. I tillegg må gruppa kunne grunngje kvifor dei meiner at akkurat desse spørsmåla er gode spørsmål til utdraget frå *Du er så lys*.

2. Diskusjon og avstemming i heil klasse

Klassesamtale.

Bruk spørsmåla frå gruppene til å snakke om utdraget. Dersom de snakket om ulike typar spørsmål under punkt 2 kan det dessutan vere lurt å ta opp dette på nytt og å bestemme dei ulike spørsmåla i lys av den enkle typologien.

La deretter samtalen utvikle seg gjennom å formulere opne og autentiske spørsmål som bygger vidare på svara til elevane – da opplever dei at leseopplevinga deira blir høyrte og teke på alvor.

I tillegg til spørsmåla som elevane har laga, kan de vurdere å bruke spørsmål som desse:

- Kven er Steinar?
- Kva synest de om han?
- Kva slags inntrykk får de av eg-forteljaren, Jørgen?
- Korleis framstiller han seg sjølv? Og kvifor meiner han at han er slik han er?
- Kva synest de om han?
- Kva slags jobb trur de han har?

Samanlikn ev. med familierelasjonen i utdraget frå *Nei og atter nei* av Nina Lykke og *Kan jeg bli med deg hjem* av Marie Aubert.

- Korleis synest de at familien er beskrive?
- Kva har det å si for framstillinga av familierelasjonane kven som fortel?
- Korleis trivst Ingrid, eg-forteljaren i *Nei og atter nei* i familierollen?
- Korleis trur de at forteljaren kjenner seg heime i familien i *Kan jeg bli med deg hjem* av Marie Aubert?
- Og korleis tenker de at Jørgen trivst som familiefar?
- Kva trur de Jørgen synest om Steinar, naboen? Grunngi svaret.
- Blir inntrykket av Steinar påverka av korleis Jørgen framstiller han?
- Kva trur de katastrofen er for noko?
- Korleis forstår de tittelen?

Til slutt kan de diskutere utdraget i klassa. Klarar de å bli samde om ei felles vurdering?

- Liker de utdraget frå *Du er så lys*? Kvifor/kvifor ikkje?

Ekstraoppgåve:

Intervju med forfattaren.

Finn ut meir om Tore Renberg. Skriv deretter eit fiktivt intervju eller hald eit føredrag for klassa di.

Her er nokre tips til nettstader der du finn informasjon om Tore Renberg:

Lærerveiledning til Rein tekst 2017: utarbeidet av Foreningen !les

https://snl.no/Tore_Renberg

<http://www.inmagasinet.no/tore-renberg-paa-sporet-av-tore.5913095.html>

<http://www.tv2.no/v/1070187/>

<https://www.facebook.com/torerenberg/>

<https://radio.nrk.no/serie/sommer-i-p2/mkrv14002017/08-07-2017>

Du kan òg sjå Tore Renberg snakke om realistisk litteratur [her](#).

Denne oppgåva dekker fleire kompetansemål, blant anna desse:

- Lese et representativt utvalg samtidstekster, skjønnlitteratur og sakprosa, på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samisk, og reflektere over innhold, form og formål (VG1)
- Skrive kreative, informative og argumenterende tekster, utgreiinger, litterære tolkninger, drøftinger og andre resonnerende tekster på hovedmål og sidemål (VG2)
- Skrive kreative, informative og resonnerende tekster, litterære tolkninger og retoriske analyser på hovedmål og sidemål med utgangspunkt i norskfaglige tekster (VG3)

13. Jon Ronson: *Uthengt*

FØR:

Snakk om hvordan dere forstår uttrykket «propaganda».

- Hvilke assosiasjoner og eksempler forbinder dere med et slikt begrep?

Trekk også inn ulike definisjoner av propaganda-begrepet, f.eks. fra [Wikipedia](#) og [Store norske leksikon](#).

Wikipedia definerer eksempelvis propaganda som «en ensidig fremstilling av informasjon for at mennesker skal ta stilling til en sak på en bestemt måte», mens Store norske leksikon definerer begrepet som «bevisst manipulering av folks følelser og tanker ved hjelp av sterke virkemidler for å fremme bestemte oppfatninger og handlingsmønstre.»

- I hvilken grad svarer disse definisjonene til deres forståelse av begrepet?

Bruk også gjerne konkurranseplakaten fra Fritt Ord som følger med årets *Rein tekst*.

- Hvilken forståelse av propaganda-begrepet mener dere at plakaten legger opp til?

Uthengt handler om bruken av sosiale medier.

- Hvilke sosiale medier bruker dere?

- I hvilken grad mener dere at sosiale medier brukes til propaganda?

- Hva gjør dere når dere leser en Twitter-melding eller et innlegg som provoserer dere?

- Har dere opplevd å legge ut noe på nett som har blitt misforstått?

- Hvordan opplevde dere det?

Se på omslaget til *Uthengt*.

- Hva tenker dere om tittelen på boka: *Uthengt. Ydmykelse og skam på nettet*?

- Hva tror dere denne boka kan si om «propagandaens ansikter»?

UNDERVEIS:

Noter stikkord til teksten. Det kan være stikkord til:

- Noe som er vanskelig å forstå, virker rart eller ulogisk

- Noe som vekker følelsene deres

ETTER:

Ta opp ting dere lurte på mens dere leste, slik at alle har en umiddelbar forståelse av innholdet.

- Er det ord eller personer i teksten dere ikke kjenner fra før?

Utdraget er beskrevet som «undersøkende sakprosa».

- Mener dere at det er en dekkende betegnelse for utdraget? Begrunn svaret.

La elevene få formulere og diskutere leseopplevelsene sine. Still spørsmål som du vet vil engasjere.

Her er noen forslag:

- Hva tenker dere om det som skjer med Justine Sacco?

- Hvem har ansvar for det som skjer: den som ytrer seg eller de som tar imot?

- Hvem er offer for propaganda i dette tilfellet? Justine Sacco eller de som tvitrer?

- Hvorfor tror dere at Twitter-brukerne reagerer slik de gjør?

- Hvordan ville du forstått Twitter-meldingen fra Justine Sacco?

- Hvordan ville du svart?
- Hvorfor tror dere at det var akkurat denne Twitter-meldingen som folk reagerte på?
- Hvorfor tror dere kapitlet heter: «Herregud, det var fett»
- Hva tror du fortelleren mener om det som fortelles i kapitlet?
- Hvilke fordeler og ulemper ser dere ved muligheten til å kunne ikle seg en «persona» på nett?
- Kunne noe liknende skjedd i andre medier, den trykte pressen, TV, Facebook, Snapchat, Youtube osv.?
- I hvilken grad mener dere at det går an å bruke tankene i utdraget eller den undersøkende metoden i arbeidet med Fritt Ord-konkurransen?

Ekstraoppgave:

Vi oppfordrer deg til å uttrykke deg om propaganda og sende inn ditt bidrag til Fritt Ord-konkurransen med mulighet til å vinne flotte premier.

-

HVA ER PROPAGANDA?

Hva er propaganda? Hva skal til for at noe kan kalles propaganda? Vær gjerne konkret og ta for deg forhold i lokalsamfunnet, i Norge eller i verden – i nåtid eller historien.

Foreningen !les og Fritt Ord inviterer alle elever i videregående skole til å skrive en tekst eller lage en medieproduksjon til årets tema Propaganda. Ta gjerne utgangspunkt i Rein tekst!

Førstepremie kr 20 000 Leveringsfrist 1. mars 2018

[Her](#) er mer fagstoff til konkurransen.

I forbindelse med konkurransen ønsker Fritt Ord alle lærere i videregående skole velkommen til lærerseminar 15. november med propaganda som tema.

Les mer om seminaret [her](#).

-

Denne oppgaven dekker flere kompetansemål, blant annet disse:

- Lese et representativt utvalg samtidstekster, skjønnlitteratur og sakprosa, på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samisk, og reflektere over innhold, form og formål (VG1)
- Skrive kreative, informative og argumenterende tekster, utgreiinger, litterære tolkninger, drøftinger og andre resonnerende tekster på hovedmål og sidemål (VG2)
- Skrive kreative, informative og resonnerende tekster, litterære tolkninger og retoriske analyser på hovedmål og sidemål med utgangspunkt i norskfaglige tekster (VG3)

Ekstraoppgaver:

Skriftlige oppgaver

- Skriv en anmeldelse

Velg det av utdragene i *Rein tekst-antologien* som du likte aller best. Gå på biblioteket og lån boken utdraget er hentet fra. Skriv deretter en anmeldelse av boken. Du finner hjelp til å skrive en god anmeldelse [her](#).

- Skriv om et forfatterskap

Velg et av utdragene som du likte i årets *Rein tekst*-antologi og skriv en presentasjon av forfatteren av utdraget.

Forslag til innhold: en kort beskrivelse av forfatterens biografi og hva han/hun har skrevet. Skriv om hva forfatteren er opptatt av og har skrevet om og hvorfor du synes at dette er interessant. Det kan være en god idé å presentere en eller flere av bøkene (eller utdraget fra *Rein tekst*) mer grundig med vekt på din leseopplevelse.

- Skriv en skjønnlitterær tekst

Ta utgangspunkt i et av utdragene i årets *Rein tekst* og skriv en skjønnlitterær tekst med utdraget som inspirasjon. Du står fritt til å la deg inspirere av leseopplevelsen din. Kanskje vil du skrive om én eller flere av personene som er med i utdraget, skrive om samme tema, bruke samme tittel eller liknende.

- Skriv en fortelling

Finn et sitat som du liker i et av utdragene i årets *Rein tekst*. Ta utgangspunkt i sitatet og skriv en skjønnlitterær tekst der sitatet inngår.

Muntlige oppgaver:

- Bokpresentasjon

Velg utdraget du likte aller best. Gå på biblioteket og lån boken utdraget er hentet fra. Les boken og presenter den muntlig med vekt på din leseopplevelse, hva du synes er bra med boken og hvordan den har gjort inntrykk. Hvis du ønsker tips til punkter du kan ha med, finner du en oppskrift [her](#).

- Presentasjon av utdrag

Velg to utdrag fra *Rein tekst* som du liker godt og som har likhetstrekk, tilhører samme sjanger, har samme tema, har personer som har gjort inntrykk på deg eller liknende. Forbered en muntlig presentasjon av utdragene.

Forslag til innhold: Forfatterens biografi, andre bøker de har skrevet, bøker du synes virker interessante og hvorfor. Presenter også de valgte utdragene og forklar hvorfor du mener de har likhetstrekk, hvorfor de tilhører samme sjanger osv. Ta med hvordan tekstene har gjort inntrykk på deg og hvorfor.

Andre oppgaver

- Lag en boktrailer

Velg ett av utdragene fra årets antologi eller boken det er hentet fra og lag en boktrailer som presenterer teksten ved hjelp av bilder, lyd/musikk og tekst. Videoen kan vare opp til tre minutter, men de beste boktrailerne er ofte korte og poengterte med en varighet på under ett minutt. [Her](#) er en oppskrift på hvordan du kan gå frem. Veiledningen er laget i samarbeid mellom Ubok, Leser søker bok og Foreningen !les og har form av fem korte filmsnutter som på en pedagogisk måte tar opp hvordan man kan gå frem for å finne bilder og lyd; hva som er lov å bruke; og hvordan man samler det hele i Windows Media Player.

- Lag teater, film eller hørespill

Forslag til utdrag: *Audrey ut av mørket*, *Jakten* eller *De døde ser deg*

FØR:

Klassediskusjon

Diskuter i klassen hva det er som skiller teater, film eller hørespill fra litteratur.

- Hvor viktig er dialogen?
- Hvor viktig er andre effekter?
- Hvordan kan man framstille det som ikke sies?
- Hva kan man kommunisere gjennom mimikk, kroppsspråk og tonefall?
- Går det an å fortelle ved hjelp av musikk eller andre lydeffekter?

Les deretter utdrag fra antologien som kan egne seg for dramatisering.

For eksempel: *Mørk materie*, *Ein gong var dei ulvar* eller *Du er så lys*.

UNDERVEIS:

Mens du leser, tenk på passasjer som egner seg for dramatisering. Her kan det være lurt å velge en passasje der det er med mer enn én person og der det er dialog.

Markér med blyant eller post-it lapp i teksten.

ETTER:

Gå sammen i par eller små grupper og del passasjene dere fant med hverandre.

Bli enige om en passasje dere vil dramatisere.

Skriv et lite manus med replikker, scenerenhvisninger, hvilke lydeffekter dere vil bruke osv.

Øv på scenen og framfør den for klassen.

Her er det også mulig å lage kortfilm eller hørespill og presentere det for klassen.

Anvendt litteratur

Dahle, Gro (2007). *Velkommen til språket. Skriveøvelser for lærere, elever og andre skrivelystne*, Cappelen akademisk

Daniels, Harvey A. og Elaine Daniels (2013). *The Best-Kept Teaching Secret*, Corwin

Fjørtoft, Henning (2015). "Vurdering av muntlighet i klasserommet" in *101 måter å fremme muntlige ferdigheter på - om muntlig kompetanse og muntlighetsdidaktikk*. Fagbokforlaget (red. Kåre Kverndokken)

Hennig, Åsmund (2017). *Litterær forståelse. Innføring i litteraturredaktikk*. Gyldendal akademisk

Kverndokken, Kåre (2012). *101 måter å lese leseleksa på. Om lesing, lesebestillinger og tekstvalg*. Fagbokforlaget.

Lillevangstu, Marianne, Elise Seip Tønnesen og Hanne Dahll-Larssøn (red.) (2007). *Inn i teksten – ut i livet. Nøkler til leseglede og litterær kompetanse*. Fagbokforlaget

Naveen, Neha (2017). "Må utenforskap alltid være definerende for hovedpersoner i ungdomsromaner" - <http://www.periskop.no/ma-utenforskap-alltid-vaere-definerende-hovedpersonen-ungdomsromaner>. Lest: 22.08.2017

Skaftun, Atle og Per Arne Michelsen (2017). *Litteraturredaktikk*. Cappelen Damm

Solbu, Kjersti Rognes og Jon Opedal Hove (2017). *Samtidslirykk i klasserommet*, Fagbokforlaget

Tjellaug, Ane Bamle (2013). "Vesten - et gudløst eksperiment"
- <http://www.kiosterud.com/txt/gudlos.php>. Lest 22.08.2017

<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/grunnleggende-ferdigheter/lesing/lesing-i-fag/Lesing-i-norsk1/Hvordan-gjennomfore-litterare-samtaler/> - lest 22.08.2017